

STARTNOTITIE

ACTIEAGENDA VERSTERKING DORDTSE DEMOCRATIE

Contactpersoon
M. den Boer
T 078 770 4976
E m.den.boer@dordrecht.nl

AANLEIDING

Het **opkomstpercentage** bij de gemeenteraadsverkiezingen in Dordrecht bleef in 2022 steken op 47%. Tijdens het duidingsdebat in de raad over de verkiezingsuitslag spraken veel partijen zorgen uit over dit lage opkomstpercentage.

In het onderzoek naar de raadsondersteuning heeft de Dordtse raad aangegeven behoefte te hebben aan **meer betrokkenheid van inwoners/belanghebbenden bij de (voorbereiding op de) besluitvorming**¹. Het belang van versterking van de lokale democratie wordt onderschreven in het recente rapport van de commissie-Marcouch, die een dringende oproep doet om de democratische rechtsorde weer voor iederéén te laten werken, met elkaar in gesprek te komen en te blijven en gevaar en bedreiging tegen te gaan². De Griffie ziet voor zichzelf een actieve rol weggelegd om de raad hierin te ondersteunen. Daarom is deze startnotitie opgesteld op basis waarvan een actieagenda versterking Dordtse democratie kan worden opgesteld.

In het Politiek Akkoord 2022-2026 is over dit thema overigens het volgende opgenomen:

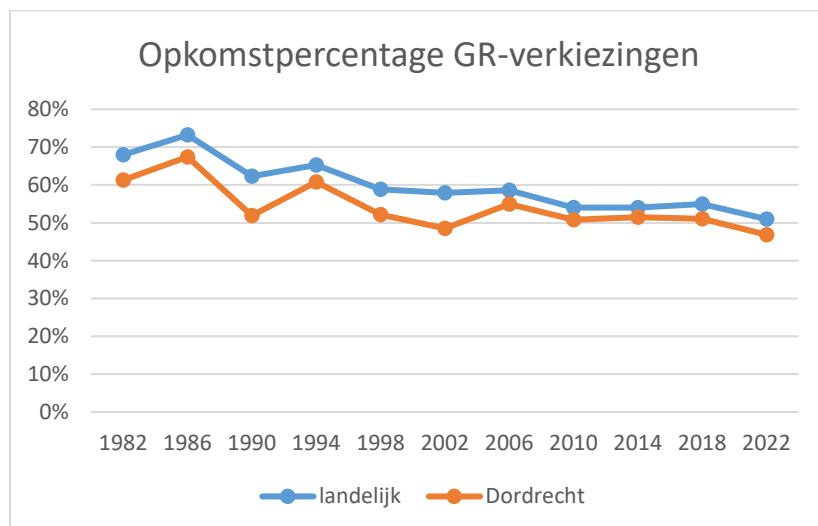
“We willen de negatieve trend keren en streven naar een fors hogere opkomst. We gaan daarom in gesprek met onze inwoners.”

“Herstel van vertrouwen in de overheid is een verantwoordelijkheid van college en raad samen.”

ANALYSE

Feiten en cijfers

De volgende afbeelding geeft aan hoe het opkomstpercentage bij gemeenteraadsverkiezingen zich de laatste jaren lokaal en landelijk heeft ontwikkeld. Daaruit valt de conclusie te trekken dat de neerwaartse trend in Dordrecht overeen komt met de landelijke trend bij raadsverkiezingen.

¹ Bron: [Raadsvoorstel Instemmen met doorontwikkeling raadsondersteuning \(2023\)](#)

² Bron: [Koester de democratie! Eindrapportage Adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde \(VWDR, 2023\)](#)

Er is en wordt regelmatig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar (de opkomst bij) verkiezingen. Dat levert heel veel boeiende informatie op. Een klein aantal uitkomsten wordt hieronder uitgelicht:

- Het aantal totale niet-stemmers is landelijk 20%, daar bovenop is het aantal lokale niet-stemmers: 28%. Dat wil zeggen dat 20% bij geen enkele verkiezing gaat stemmen en dat daarnaast 28% wel bij landelijke verkiezingen stemt, maar niet bij gemeenteraadsverkiezingen. Als de totale niet-stemmers en lokale niet-stemmers worden vergeleken zijn belangrijke kenmerken van lokale niet-stemmers: vaker vrouw en jonger, hoger opgeleid, ze denken positief over de gemeente en hebben een algemene electorale apathie³.
- Er zijn mensen die niet kunnen meedoen aan de democratie. Redenen hiervoor zijn: Persoonlijke zorgen (dagelijks bezig met overleven), te weinig maatschappelijke erkenning en waardering en te weinig kennis van de democratie⁴.
- Er zijn ook mensen die niet willen meedoen. Redenen hiervoor zijn: Teleurgesteld in overheid en politiek, zich niet herkennen in hoe democratische processen verlopen en hoe hoofdrolspelers daarin acteren⁵.
- Daarnaast zijn er algemene maatschappelijke processen gaande: Verzwakking maatschappelijk middenveld, individualisering, teleurstellingen met burgerparticipatie, versnelling samenleving t.o.v. logge democratische processen en gebrek aan kennis van democratische processen⁶.
- Het is een hardnekkig vraagstuk: *'Met constante factoren als gebrekkige interesse in lokale politiek is het ook niet te verwachten dat de opkomst snel zal stijgen. De neergaande trend van dalende opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen is niet eenvoudig om te buigen. Bovendien gaat het niet zozeer om het verhogen van het opkomstcijfer, maar vooral ook om het aanpakken van de onderliggende problemen van politieke ongelijkheid, een gebrek aan vertrouwen in de politiek en een gebrek aan lokaal burgerschap. Het gaat daarmee om het versterken van het lokale democratisch bestel in den brede. Hoe dat zou moeten en kunnen voert verder dan het bestek van dit rapport. Duidelijk is echter wel dat het een zaak van de lange adem is en niet iets wat alleen direct na de verkiezingen met een lage opkomst aandacht moet krijgen of pas weer in de aanloop naar de volgende gemeenteraadsverkiezingen in 2026. Wie de opkomst zou willen bevorderen en de lokale democratie wil versterken, moet voortdurend aan de slag. In de gemeente op het gemeentehuis en vooral ook daarbuiten in wijken en buurten. Maar ook in Den Haag: om gemeentebesturen, gemeenteraden en lokale media voldoende toe te rusten om hun rol in de lokale democratie goed te vervullen⁷.'*

Landelijke ontwikkelingen gericht op versterking lokale democratie

In het [Netwerk Democratie in Actie](#) werken het ministerie van Binnenlandse Zaken, de VNG en de beroeps- en belangenverenigingen van raads- en Statenleden, griffiers, wethouders, gemeentesecretarissen en burgemeesters samen om de lokale en provinciale democratie te vernieuwen en versterken. Er zijn 15 bouwstenen opgeleverd die gemeenten hierin kunnen ondersteunen, zoals een overzicht van [instrumenten en ondersteuning voor een krachtige gemeenteraad](#).

Het programma [Thorbecke 2024](#) is een toekomstverkenning van de VNG over lokale democratie en bestuur dat zich richt op de vijf thema's: Digitale democratie, Directe democratie, Democratische schaal, Inclusieve democratie en Burgerbestuur. In het democratisch pamflet staan acht punten genoemd om de lokale democratie verder te versterken: herstel van vertrouwen, inclusieve democratie, eigenaarschap van lokale gemeenschappen, invloed in uitvoering, gebiedsgericht werken aan wijk/democratie, macht en tegenmacht, digitale democratie en directe invloed. Kortom, er is een scala aan instrumenten beschikbaar dat toegepast kan worden om in de behoefte van de Dordtse

³ Bron: [Lokaal Kiezersonderzoek 2022](#)

⁴ Bron: [Koester de democratie! Eindrapportage Adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde \(VWDR, 2023\)](#)

⁵ Bron: [Koester de democratie! Eindrapportage Adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde \(VWDR, 2023\)](#)

⁶ Bron: [Koester de democratie! Eindrapportage Adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde \(VWDR, 2023\)](#)

⁷ Bron: [Koester de democratie! Eindrapportage Adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde \(VWDR, 2023\)](#)

raad te kunnen voorzien om de betrokkenheid van inwoners/belanghebbenden bij de (voorbereiding op de) besluitvorming te vergroten.

Bestaand en aankomend beleid Dordrecht gericht op vergroten betrokkenheid

Het is niet zo dat er in Dordrecht nog helemaal niets wordt gedaan dat bijdraagt aan een sterkere lokale democratie. Sterker nog, er worden door het college en de raad op allerlei manieren dingen gedaan die een bijdrage aan de Dordtse democratie kunnen leveren. Dit vindt echter versnipperd plaats, zonder een centraal doel of centrale regie. Hieronder staat een (niet uitputtend) overzicht van bestaand en aankomende beleid dat raakt aan de Dordtse democratie en het vergroten van betrokkenheid van inwoners/belanghebbenden bij de (voorbereiding op de) besluitvorming:

- Verordening Burgerinitiatieven (2021)
- Uitwerking Dordtse Dinsdag (2021) → Reglement van Orde raad en commissies (2023)
- Raadscommunicatieplan (2022)
- Participatiebeleid Omgevingswet (2022)
- Raamwerk participatie en Participatieverordening (in ontwikkeling - 2024)
- Mediabeleid (in ontwikkeling - 2024)
- Campagneplan gemeenteraadsverkiezingen 2026 (2025)

DOEL ACTIEAGENDA

Het is dus niet realistisch om te denken dat de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2026, met een aantal gerichte lokale acties, in Dordrecht flink hoger zal liggen dan in 2022. Als de neerwaartse trend qua opkomstpercentage in Dordrecht overeen komt met het landelijke beeld kan de conclusie zijn dat het weinig of geen zin heeft er in Dordrecht aandacht aan te besteden. Het 'aanpakken van de onderliggende problemen van politieke ongelijkheid, een gebrek aan vertrouwen in de politiek en een gebrek aan lokaal burgerschap', zoals in bovenstaande analyse benoemd is, is veelomvattend en vrij abstract en ligt deels ook op het bordje van de Haagse politiek.

Echter, net als bij een beter milieu begint een sterkere lokale democratie ook bij ons zelf. Ook lokaal hebben wij op dit punt een verantwoordelijkheid. Om daaraan invulling te geven moet er tijdens de hele raadsperiode aandacht voor zijn, en niet alleen in de laatste paar maanden voor de verkiezingen.

Opvallend in voorgaande analyse is dat algemene electorale apathie en gebrek aan kennis van de democratie meerdere keren terugkomen. 'Mensen met meer politieke kennis, politieke interesse en een plichtsgevoel als burger stemmen beduidend vaker⁸.' Zeker het punt van gebrekkige politieke kennis en interesse kunnen we lokaal met concrete acties aanpakken. Ook aan het vertrouwen in de politiek kunnen we lokaal werken door mensen actief aan de democratie mee te laten doen.

Het doel van de op te stellen actieagenda is dan ook: De kennis over en deelname aan de Dordtse democratie bij onze inwoners vergroten.

Dit zou zich uiteindelijk (waarschijnlijk pas op langere termijn) kunnen vertalen in onder andere een hogere opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen en meer vertrouwen in de lokale overheid, ook al zijn er dus nog veel meer lokale en landelijke factoren die daarop van invloed zijn.

AANPAK

Zoals in de analyse aangegeven, is er en komt er het nodige lokale beleid dat raakt aan de Dordtse democratie. In al dit beleid zou het vergroten van de kennis over en deelname aan de Dordtse democratie een uitgangspunt moeten zijn.

⁸ Bron: [Rapport De lokale niet-stemmer – Een analyse van de lage opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2022](#)

Het voorstel is om de komende periode een inventarisatie uit te voeren en daarna het volgende in een actieagenda op te nemen:

- Welke instrumenten wil de Dordtse raad inzetten om de lokale democratie te versterken?
- Welke andere acties zijn er te ondernemen om binnen de bestaande vergaderstructuur van de Dordtse Dinsdag de betrokkenheid van inwoners/belanghebbenden bij de (voorbereiding op de) besluitvorming te vergroten?
- Wat is de rol van de griffie en de raad daarbij?
- Hoe kunnen we dit alles uit zetten in de tijd?

Het streven is de actieagenda in eerste instantie op de presidiumagenda van 30/31 mei te hebben.